

Addenda ad vol. II

5

post p. 13,27:

10 **calcosyntheton** (catosintetos), -i n. (κακοσύνθετον) t. t. gramm. et rhet. i. quod male collocatum est, compositio vitiosa – schlechte, fehlerhafte Verbindung der Wörter (de re v. Lausberg, Rhetorik § 1072): CONR. MUR. summ. p. 61,2 sunt ista (sc. vitia): catosintetos, catemphatos, acyrologia.

15 post p. 54,65:

20 **calathoides** (chalocoydes) adi. (καλαθοειδής) formam cophini praebens – korbformig: ALBERT. M. nat. bon. 188 a philosophis tres umbrarum species ... distinguuntur, scilicet cylindroides, -es (chalocoy- AR) et conoides; ... si ... corpus obscurum maius sit quam lumen, tunc umbra generata dicitur -es (chalocoy- AR), quia 'calathos' graece est figura a parvo et stricto crescens in latum.

post p. 64,60:

25 ***calcionarius**, -i m. (2. calx) ?calcarius – ?Kalkbrenner: VITA Wilh. II (DtArch. 58. 2002. p. 515; s. XII.^{med.}) necnon, cui dedecus fuerat clibanum caminumque appetere, clibanarius atque -us non erubuit esse.

30 post p. 75,22:

35 **calidatio**, -onis f. actio calidiorum reddendi – das Erwärmen: ALBERT. M. gener. 2,1,5 p. 180,65 secundum Graecos, in quibus forte sunt nomina verbalia sicut calefactio et frigeffectio ..., vel ut meliora fingantur nomina, -o (calitio, calefactio var. l.) et frigidatio.

post p. 78,57:

40 ***caligare**, -is n. (1. caliga) tibiale – Beinkleid, Strumpf: CARM. Bur. 220³,9,4 parum sibi (sc. clerico parco) fuerat ... pallium in iuppam mutare, si non tandem faceret iuppam -e. [pro 3. ***caligo** p. 81,42sq.]

post p. 95,50:

45 **calumniatrix** (-mpn-), -icis f. mulier calumniosa – verleumderische, gehässige Frau (usu attrib.): CONR. MUR. summ. p. 160,3 mulier deridenda ... poterit nominari: ... contagiosa, calump-x, convitiatrix.

post p. 139,43:

50 ***can**, canis m. (de etymologia v. p. 48,55) princeps, caganus – Herrscher, Khan (in iunctura magnus can ['Großkhan']): ANNAL. Plac. a. 1271 p. 553,38 unam ... filiam eius naturalem dare debet (sc. Alfonsus X. rex Castellae) magno -i, imperatori Tartarorum (i. Kublai Khan).

55

post p. 152,11:

60 ***cancrifer**, -era, -erum. signo cancri praeditus, subiectus – mit dem Zeichen des Krebses versehen, im Zeichen des Krebses stehend, 'krebstragend': THIETM. epitaph. 11 (DtArch. 72. 2016. p. 89) idus -i ... Iulii.

post p. 155,29:

65 ***candelator**, -oris m. candelabrum, lychnuchus – Kerzenhalter, Leuchter: CONSUET. Trev. 60 accipiat eum (calicem) <unus> ex maioribus pueris cum facitergio, et teneatur inter thuribulum et -es e regione altaris, dum evangelium legatur (v. notam ed.).

post p. 185,52:

cantabricius, -a, -um. *ex cantabro, furfure coctus – aus Kleie bereitet, Kleie-*: PETR. DAM. epist. 50 p. 102,3 corripui adhulescentem nostrum ..., quia -i panis quadra vivebat in die.

5 *post p. 191,16:*

***cantilenalis**, -e. *ad cantilenam, musicam pertinens – das Singen, die Musik betreffend*: CHRIST. STAB. Matth. 1 l. 131 ipsam phisicam diviserunt sapientes in quatuor virtutes, hoc est arithmeticam et geometricam et musicam atque astronomiam; dicuntur autem latine numeralis, mensuralis, -is, sideralis.

post p. 191,20:

15 ***cantiloquus**, -a, -um. *qui per cantum loquitur – sich durch Gesang ausdrückend, in Liedern sprechend*: PAULIN. AQUIL. c. Fel. 1,18 -us David propheta (cf. D. Norberg, *L'œuvre poétique de Paulin d'Aquilée*. 1979. p. 22).

post p. 195,18:

20 ***cantorius**, -a, -um. *qui ad cantorem spectat – Sänger-*: CONR. MUR. lib. ordin. 65 subdiaconus osculum pacis a sacerdote receptum diacono mediante soli cantori ... offert ad locum -e stationis.

ad capabilis post p. 198,61:

25 *adv.* ***capabiliter**. *modo capabili – fasslich*: PAULIN. AQUIL. c. Fel. 1,31 l. 19 ignorans alia ex aliis colligere et vim dicti, quam ex uno non vales conprehendere, ex plurimis queas conlatis simillimis -r experiri.

30 *post p. 204,70:*

***capellanis**, -is m. (cf. 1. *capellanus) *de presbytero i. q. capellanus q. d., plebanus – Kap(el)lan, Geistlicher, Seelsorger*: ACTA reg. Burgund. 30 (a. 946) ut quendam -em ... illi (sc. capellae) concederemus.

35

post p. 218,42:

2. capio, -onis f. *actio capiendi – Besitzergreifung*: PAULIN. AQUIL. c. Fel. 3,18 l. 33 ne sit fides mortua sine -is effectu.

40 *post p. 229,20:*

3. *capito, -atum, -are. *decapitare – köpfen*: ACTA civ. Rost. B I 3,115 p. 84 (c. 1258/60) hi IV fuerunt -ti.

post p. 236,6:

45 ***capnosus** (capin-, caprin-), -a, -um. (καπνός) *vaporosus – voll (warmen) Dunstes*: CONSTANT. AFRIC. coit. 10,3 cui habundat fumus acutus (capi-us bc, capri-us ed. princ.; v. notas ed. p. 127. sim. WILH. SALIC. chirurg. 2,7 p. 331^f in expulsione fumorum capi-orum. al.).

50

post p. 307,2:

***carptorius**, -a, -um. *calumniosus, mordax – verleumderisch, beißend*: PETR. DAM. epist. 28 p. 252,6 cesset satiricorum vulgus suos clarnos -e detractionis amaribus dapibus onerare.

55

post p. 309,3:

***carraticum**, -i n. *praestatio vecturae – Fuhr-, Spanndienst*: DIPL. Frid. I. 316^a p. 494,8 quatenus allodium ... in nullo regni nostri loco fotrum ... persolvat neque ullam angariam ... debeat neque -um.

60

post p. 311,18:

65 ***carroperarius** (caro-), -a, -um. *ad vecturam, carroperam q. d. obligatus – zu Fuhr-, Spanndienst verpflichtet*: REGISTR. Foss. I 1 habet in Varena mansos caro-os XXXVII ..., et manent ibi inter mansos caro-os et manoperarios et ospicia homines CXXI; solvunt mansi -i in tertio anno unusquisque solidos V ..., arant ad ivermaticum unusquisque perticas IIII (sim. 2. 3. 5. 6).

post p. 325,15:
5 **caseatus**, -a, -um. *caseo instructus, mixtus – mit Käse versehen, vermischt (usu subst. neutr.):* THADD. FLORENT. cons. 168,21 *caveat (sc. patiens) ... a -o, et maxime sicco.*

post p. 332,49:
10 ***Castalidus**, -a, -um. *Castalis, musaeus, poeticus – kastalisch, Musen-, dichterisch:* ALCUIN. *carm.* 4,26 *-o portas plectro pulsare memento (sc. chartula).*

post p. 332,57:
15 **Castalius**, -a, -um. *Castalis, musaeus, poeticus – kastalisch, Musen-, dichterisch:* ALCUIN. *carm.* 7,20 *lege et -a Pitheo seu carmine ludit fistula.*

post p. 350,8:
20 ***castuosus**, -a, -um. (*de formatione v. Stotz, Handb. 2/VI § 81.8*) *castus – rein, unberührt:* PAULIN. AQUIL. *carm.* 15,1 (ed. M. Hellmann, *Materiale Textkulturen. IV.* 2015. p. 193) *-o ... vultu.*

post p. 362,4:
25 ***cataplasmatio**, -onis *f. fomentum – Umschlag:* THADD. FLORENT. cons. 134,7 *aromatum -o vel calefactio ... utilis est.*
***cataplasmaticis**, -idis *f. fomentum – Umschlag:* FRAGM. *mul. III 77 -em facis.*

post **catatumba** p. 366,12:
30 ***catatyposis** (catha-) *f. (κατα- et τύπωσις) nominatio per patronymicum vel nomen matronymicum facta – Nennung einer Person mittels des Namen des Vaters oder der Mutter (cf. W. M. Purcell, Ars poetriae. 1996. p. 48):* CONR. MUR. *nov. grec.* 3,405 *persone cath-is est descriptio quedam (cf. ind. s. v. cathatyposis).* *summ.* p. 61,12 *subscripte figure ad bonitatem dictaminis ... nichil operantur, ... quia faciunt ... intellectus obscuritatem, scilicet ... cosmagrafia, cath-is, ebasis.*

post p. 373,46:
40 ***catharismus** (kata-, cata-), -i *m. (καθαρισμός) purgatio – Reinigung, Sühne:* CARM. *de gener. Christi* 213 *baptismus, sordis nostrę cata-us (gloss.: id est purgacio; kata-us, id est mundus).*

post p. 385,13:
45 **catuligenus**, -a, -um. *qui catulos gignit – Junge gebärend:* RUP. TUIT. *trin.* 1,51 l. 1932 *viventium ... sive motabilium alia per fetum veniunt, id est -a sunt, ... alia per ovum veniunt.*

post p. 399,29:
50 **caumaliter** *adv. modo aestus, velut cauma – in Form von Hitze, als Wärme:* PS. BEDA *mund. const.* 1,142 *alii dicunt athomos humoris vaporaliter ascendere et ignium -r descendere.*

post **causiticus** p. 412,70:
55 ***causitorius**, -a, -um. (*causa; de formatione v. Stotz, Handb. 2/VI § 80.2*) *incusans – anklagend:* GLOSS. *psalt. Lunaelac.* 42,2 *ideoma scripturae quasi -a voce sub intentione predicandi calamitatem indicat (v. notam ed.).*

post p. 417,25:
65 ***cauteriatio**, -onis *f. t. t. chirurg. i. q. actio cauterizandi – Behandlung mit dem Brenneisen, Kauterisation:* CONSUET. *Rod.* 245 *gravis medicina, ut est potionis, -is, incisionis alicuius. cf. *cauterizatio.*

post p. 422,24:

- [*caxiatenis* *subst.* (*orig. et signif. inc.*) ANNAL. Plac. a. 1284 p. 580,10 (epist. presb. Ioh. q. d.) in terra nostra oriuntur elephantes, dromidarii, camelli, ... *-is* (cf. G. Oppert, *Der Presbyter Johannes in Sage und Geschichte*. ²1870. p. 169 l. 35 *cametennus* [*var. l.*; *om. pars codd.*] et B. Wagner, *Die >Epistola presbiteri Johannis<*. 2000. p. 433 l. 143 *cametecurnis*.)]
- 5
- post p. 443,59:
 10 **celsor*, -oris *m.* (celsus; cf. ?*celsuris* [ThLL. III. p. 772,24sq.]) *celsitas* – *Höhe*: FORM. Salisb. I 3,14,4 (ed. B. Bischoff) *-e* *subruente poli* (*v. comm. ed. p. 21*).
- post p. 465,15:
 15 **centifidus*, -a, -um. *in centum partes fissus, centuplex* – *hundertfältig, -fach*: RUOTG. Brun. 3 *-a* *Sclavorum rabies barbarorum*.
- post *centofolius* p. 466,47:
 20 **centon* *subst.* *neuma quaedam* – *eine Neume* (cf. *LexMusLat. I. p. 459*): TAB. *neum.* B 8 p. 52 *-n*, *gradatus*, *atticus*, *astus*.
- post p. 480,25:
 25 **cereo*, -are. *t. t. alch. i. q. in massam cerae similem conficere* – *zu einer wachsähnlichen Masse verarbeiten (usu medial.)*: ALLEG. *sapient.* 15 p. 475^b,23 *volens ... ea (elementa) -ari*, ut in ea acetum ingrediatur, pone super quaslibet C dragmam unam de ixir. cf. **cerefacio*.
- 30
- post p. 506,4:
 35 **cesta*, -ae *f.* (*cestus?*) ?*genuale* – ?*Strumpfband*: LIBER tram. 145 *-a calige cum fuerit assuta, debet esse tam longa, quo possit intra pugnum fieri constricta*.
- post p. 533,19:
 40 **cherubinus*, -a, -um. *ad Cherubin pertinens* – *cherubinisch, Cherubs-*: EBERH. HEIST. *Betel 141 de duobus Cherubin stantibus in aditu (sc. templi)*: *eximie geminis penetrare domus -is formis ornatur. 145 sistit legalis -is archa sub alis*.
- post **chimicus* p. 534,42:
 45 **chimina* (*ki-*, *-mna*, *-mea*, *-ia*), *-ae f.* (*arab. qinnina*) *lagoena (ad distillationem apta)* – (*für die Destillation geeignete*) *Flasche*: GEBER. *summ.* 45 p. 403 *quod (vas) vocatur descensorium vel -a (k-, kimna, -ia, -ea var. l.)*. 46 p. 408 *quedam (distillatio) est ... per descensum -e (kimie, in -iam, in k-am var. l.; v. p. 698 adn. 98)*.
- 50
- post p. 535,11:
 55 **chirographicus* (*cyr-*), -a, -um. (cf. *χειρογράφος*) *autographus, manu scriptus* – *eigenhändig, handschriftlich*: CHART. Hamel. 13 (ed. O. Meinardus. 1887. p. 8,37; a. 1215) *cy-e auctoritatis antidotum obicit providentia modernorum*.
- post p. 539,59:
 60 **chirurgium* (*si-*, *cyr-*, *cysu-*), *-i n.* *instrumentum ad operationem faciendam aptum* – (*Operations-*)*Instrument (in imag.)*: PETR. DAM. *epist.* 3 p. 108,1 *saluti monachorum pastoralis oculus vester (sc. archiepiscopi) invigilat et occulta diu vulnera in lucem producere et disciplinae cy-o (s-, cys- var. l.) secare non cessat*.
- 65
- post p. 547,59:
 65 **chorographia* (*cyr-*, *-afia*), *-ae f.* (*χωρογραφία*) *descriptio terrarum* – *Länderbeschreibung, 'Chorographie'*: CONR. MUR. *summ.* p. 61,11 *subscriptae figurae ... faciunt ... materie prolixitatem ... , scilicet ... topografia, cy-fia, cosmagrafia*.

post p. 564,63:
***cibifico**, -are. *ad vescendum aptum facere – essbar, zu Speise machen*: ALLEG. sapient. 27 p. 477^b,19 o prophetissa (i. Myriam), audivi (sc. Aaron) ... multoties de te, quod -as ciniveras vel gummas.

post p. 576,30:
***cimetum** (cym-), -i n. (*theod. vet. zymet; v. Lexer, Mittelhochdt. Handwb. III, p. 1123sq. s. v. zinemîn*) gen. sg. -is: l. 15. *cinnamum – Zimt*: CHART. Col. II 29 p. 34,23 (c. 1205/8) ut annuatim in vigilia sancti Martini quilibet eorum (sc. hominum) piperis duarum marcarum ... et tantundem cy-i ... nobis (sc. archiepiscopo) persolvat. p. 35,19 dabitur punt piperis et tantum -is sancto Martino.

post p. 577,33:
***cincinnulus**, -i m. (*κίκιννος, cf. ital. cincinnolo; v. Battaglia, Dizionario. III. et Battisti-Alessio, Diz. etim. ital. II. s. v. cincinno*) *cirrus, cincinnus – (Haar-)Locke*: TRACT. de cruc. effig. 23 sinistri crines, unus super fossam spatulae, duos -os habens in summo. 65 barba modica VI -os de sinistro.

post p. 590,5:
***circamundanus**, -a, -um. *qui mundum complectitur – die Welt umfassend*: ALBERT. M. div. nom. 1,65 p. 42,1 immundanum (sc. Deum), id est in mundo existentem, inquantum continet, '-um' (cf. *Dionysiaca I. p. 48 περικόσμου*), inquantum excedit quasi ambiens contentum, 'supermundanum', inquantum non est proportionatus mundo. cf. *immundanus.

post p. 590,11:
***circarius**, -a, -um. (cf. 2. *circa, circare) *vagus, instabilis – schweifend, unstet*: CONR. MUR. summ. p. 160,3 mulier deridenda ... poterit nominari ... -a, crudelis, cupida.

post p. 597,39:
***circulatura**, -ae f. *forma circuli – Kreis(form), 'Zirkulatur'*: FRANCO LEOD. circ. 5,101 cur potius quadratura circuli quam -a quadr<at>i dicatur.

post p. 602,2:
***circumaccipio**, -cepi, -ere. *in circuitu complecti – rings umfassen*: ALBERT. M. div. nom. 13,16 p. 441,58 'unum praecepit in se omnia' potentia, secundum quod est prius et principium, 'et -epit' (ex interpr. Lat. p. 435,80; cf. PG 3,979^A ὑπόθετο [ὑποθεῖτο var. l.]), secundum quod circumterminat res potentia, non actu.

post p. 603,38:
***circumascrivo**, -scriptum, -ere. *definire, circumterminare, circumscribere – ringsum begrenzen, umschreiben*: FRANCO LEOD. circ. 5,169 quae (sc. summa) est -ti continentia quadrati.

post p. 603,67:
***circumcedo**, -ere. *circumire, ambire – rings herumerschreiten*: ALBERT. M. div. nom. 7,12 p. 346,13 'propter divinam sapientiam' ... 'et' ... 'animae' humanae 'habent rationale', id est rationalitatem, -entes 'circa veritatem existentium diffusive'.

post p. 615,46:
***circumfloreo**, -ere. *undique florere, prosperare – ringsum gedeihen*: ALBERT. M. div. nom. 6,14 p. 336,35 'ex ipsa' (causa omnium) ... 'vivificantur' omnia, quantum ad essentialia principia vitae, 'et -ent' (ex interpr. lat. p. 335,69; cf. PG 3,857^B περιῶλπτται), quantum ad bene esse vitae, 'et animalia omnia et plantae'.

post p. 625,15:

5 ***circumpugnabilis**, -e. *qui expugnari, acquiri potest, ardentem desideratus – umkämpft, zu erkämpfen(d), heiß begehrt*: ALBERT. M. eth. I 818 p. 688,32 illi, qui dicunt, quod ‘opprobriosum’ est, quod aliquis maxime sit amator sui, dicunt, quod ‘amator sui’ est ille, ‘qui tribuit sibi plus’ de ‘pecuniis et’ huiusmodi bonis ‘-bus’ (cf. p. 1168^b,19 περιμάχητά ἐστιν), id est pro quibus homines undique pugnant, quia ‘multi’ credunt
10 ea esse ‘optima’. cf. *compugnabilis.

circumpurgo, -are. *circum mundare – ringsum reinigen, säubern*: PAUL. AEGIN. cur. 261 ad digitorum ragadas: ... oportet ... -are (3,79,3 περικαθαίρειν) et sic uti farmacis. 262
15 -ans (circa inpugnans B) superpone calcem cum oleo (sim. 266).

post p. 634,9:

20 ***circumsuspendo**, -ere. *undique appendere (circum), circumvelare, in circuitu operire – ringsum aufhängen (um), rings verhüllen*: TRAD. Weihenst. 357^a p. 300,5 (c. 1116/17) hec est noticia paramentorum Sancti Stephani: ... tria tapetia et duo dorsalia ad -endum chorum.

post p. 634,25:

25 **circumteneo**, -ere. *ambire, complecti – umgeben, umfassen*: ALFAN. premn. phys. 7,9 p. 76 aer nos -ens (PG 40,641^A περιέχων). 28,15 p. 137 hepar ... -et ventrem calefactione indigentem.

30 **circumtermino**, -are. *in circuitu determinare – ringsum abgrenzen*: ALBERT. M. div. nom. 13,16 p. 441,59 secundum quod -at res potentia, non actu.
adi. circumterminans p. 634,26sq.

35 post citocervi p. 650,16:

***citola** (cyt-), -ae f. (*prov., francog. vet. citole; v. Tobler-Lommatzsch, Altfrz. Wb. II. p. 450 s. v. citole; cf. et Wartburg, Frz. etym. Wb. II/1. p. 717sq. s. v. cithara*) *lyra, fides – Laute, Gitarre*: LAMB. mus. quadr. p. 257^b si accipiatur corda alicuius instrumenti, utpote cythare, vielle vel cy-e. fort. add. (*ni subest forma vulgaris*): LAMB. mus. quadr. p. 253^a artificiale (sc. *instrumentum*) est ut ... cythara, cy-e, psalterium et similia.

45 post p. 675,19:

***claratio**, -onis f. *actio limpidandi, clarificatio – Klärung*: PS. CALID. lap. p. 399 da ... ei (sc. *tinctorae*) aquam siccam et calidam ... cum forti -e eius.

50 post p. 677,52:

***claribous**, -a, -um. (*clarus et boare; -bous per analogiam ad -sonus sim. formatum [cf. Stotz, Handb. 2/VI § 147sq.]*) *voce clara boans – mit heller Stimme rufend*: VERS. cod. Brux. II 972 f. 13^v non sic -us cracitat Aurelius.

55 post p. 688,14:

clauditas, -atis f. *status claudi – das Hinken*: CONSUET. Rod. 33 l. 18 ceteri infirmi podagra vel -e (claudicate var. l.) debiles ita, ut baculi sustentatione non queant carere.

60 post p. 694,13:

***clavigeratus**, -us m. *dignitas et officium clavigeri, potestas clavium – Schlüsselamt, -gewalt*: MANEG. c. Wolffh. 17 p. 81,12 ipse Petrus divino testimonio beatus regni celorum -um suscepit.
65

post p. 717,43:

***clerifico**, -atum, -are. *clericum facere, in clericatum recipere – zum Kleriker machen, in das Klerikat aufnehmen*:

VITA Iudoc. 2 (ASBen. 2II. 1733. p. 542,39; s. IX.) comam capitis radens -tus est (sc. Iudichail rex Britonum).

post p. 720,53:

- 5 **clibanarius**, -i m. qui clibanum calefacit – (Ofen-)Heizer: VITA Wilh. II (DtArch. 58. 2002. p. 515; s. XII.^{med.}) necnon, cui dedecus fuerat clibanum caminumque appetere, -us atque calcionarius non erubuit esse (v. notam ed.).

10 post p. 731,60:

2. ***cluces** (culces) subst. pl. (glocire; v. H. Antony, MittellatJb. 16. 1981. p. 324) gallinae glocientes – Glucken, Lege-, Bruthennen: COD. Lauresh. 3733^a tradidit Theoda ... caballos II, boves IIII ... et culces X.

15

post p. 732,64:

clupea (clepea), -ae f. piscis quidam – ein Fisch (v. ThLL. s. v.): CARM. didasc. 682 scorpio cum clepea (ex Plin. nat. 9,44).

20 post p. 737,4:

***coaccipio**, -ere. simul accipere – zugleich annehmen: ALBERT. M. div. nom. 2,80 p. 94,11 'neque pars est neque totum', ideo, dico, 'est totum et pars' Deitas (sc. Iesu) 'sicut -ens' (PG 3,648^c συνεληφύα), id est simul accipiens, 'in seipsa omnem partem et totum', quantum ad id, quod est nobilitatis in ipsis.

25

post p. 741,39:

- 30 ***coadunabilis**, -e. qui simul iungi potest – zugleich verbindbar: ALLEG. sapient. 8 p. 473^a,25 omnis lapis, qui fit aquinus super ignem, deinde spiritualis spiritualitatis, simul et humidus et frigidus, -is fit niger albedini.

35 **coadunatim** adv. coacervatim – vereint, insgesamt: EPIST. pont. Rom. 178 p. 350,31 si forte interactionis difficultate singulis annis eadem pensio minime persolvi potuerit, licentia sit, vel postea temporibus aliis -m ut Romanę ecclesię transmittatur.

40 post p. 743,72:

***coadvocatus** (quo-), -i m. socius, collega advocati – Mitanwalt, Anwaltskollege: CONST. Melf. 1,32 si advocato dicenti -us (qu-os R, advocatus P1, et advocati Pa) eius ... aliquid ad memoriam ... reducat.

45

post p. 748,56:

- 50 ***coagnus**, -i m. socius agnorum – Gefährte der Schafe: DUDO hist. 4 p. 301,25 (ed. Lair; vs.) candidulos memet quam primum transfer (sc. Christus) in agnos, -us dexter eam velleris Almiflui (cf. HEIRIC. Germ. I 6,667 agnus eat dexter, decoretur vellere pulchro; spectat ad Vulg. Matth. 25,33sq.).

post p. 752,45:

- 55 ***coalternus**, -a, -um. alternus, contrarius – sich entsprechend, gegenüberliegend: ALBERT. M. eth. I 183 p. 163,46 si linea recta cadat super duas aequidistantes, facit angulos -os aequales.

adv. ***coalterne** p. 752,46sq.

60 post p. 754,53:

***coaptito** (coabt-), -are. praeparare – bereit-, aufstellen: LIBER tram. 67 in festivitate ... ad vespera -btitentur quina candelabra ante altare. 97 p. 145,10. *ibid.* al.

65 post p. 758,72:

***coavello**, -ere. simul (abs)trabere – mitnehmen, -fortziehen: ALBERT. M. div. nom. 2,34 p. 66,24 '-ens' (PG 3,641^b συνεπισπόμενον; sc. lumen), id est simul deferens

secum, quia ex hoc, quod unum luminare recedit, alia nihilominus illuminant.

post p. 759,24:

- 5 1. **coaxo**, -are. *depon.* *contignare, construere – zusammenfügen, -zimmern*: AETHICUS 105 gressum posuimus ... propter aedificium arcae: ‚parietes -ari, (ci. ed.; parentes [peragrantes] coavi var. l.; v. comm. ed. p. 208 et 311 adn. 978) et camaras ac artificia illius, si ultra inundatio aquarum chosmo
10 vim intulisset eqs.

2. **coaxo**, -are p. 759,25sqq.

post p. 765,13:

- 15 **coctilis**, -e. *coctus – gebrannt*: EUPOLEMIUS 1,44 quam clara Semiramis urbem -ium cinxisse datur compage petrarum (v. notam ed.).

post p. 766,44:

- 20 **coculum**, -i n. *vas ad coquendum aptum – Kochgeschirr*: QUERELA magistri 94 dices constrictum cum tali lege magistrum, ut -is assis vacet et sartagine passis servet et infectas vel mundet odore patellas.

post p. 769,13:

- 25 ***coegenus**, -a, -um. *egestatis particeps – die Armut teilend, ebenso arm*: PETR. DAM. epist. 149 p. 553,20 ut ... spicarum culmos ... ad -am socrum ... comportaret *Ruth*.

- 30 ***coegredior**, -i. *simul ex-, abire – sich gemeinsam entfernen*: ALBERT. M. div. nom. 2,29 p. 62,21 lux movetur, ... quia dicit *philosophus* lumen -i suo luminari. 2,34 p. 66,21 ‚-etur’ (PG 3,641^b συνελεύσεται), non quod secundum se moveatur (sc. *lumen*), sed per motum luminaris.

post p. 769,25:

- 35 ***coelementalis**, -e. *aeque elementarius, fundamentalis – ebenso grundlegend*: ALBERT. M. metaph. 3,1,3 p. 110,71 hoc ... formali principio sic accepto dubitatur de ipso per
40 comparationem ipsius ad aliud -e et coessentiale principium. cf. *coelementarius.

post p. 774,70:

- 45 ***coenobitice** (cae-, ce-) *adv.* (per analogiam ad eremitice formatum, ut vid.) *in vita communi, coenobiorum more – gemeinschaftlich, in klösterlicher Weise*: CHART. Halb. (MGStud. XVIII. 1997. p. 48,3; a. 1118 [spur.]) secundum regulam sancti Benedicti ce:e (cae-am var. l.) conversantes (sc. *conventus*). cf. *coenobialiter, *coenobite.

post p. 786,33:

- 50 ***coexul**, -is m. *coexulans – Mitverbannter*: CHART. Mog. A II 311 p. 536,21 (epist. a. 1168) ego (sc. *Thomas archiepiscopus Cantuariensis*) et -es mei attenuati (cf. *DMLBS s. v.*).

post p. 813,42:

- 55 ***cohaereticus** (cohe-), -a, -um. *aeque haereticus – ebenso haeretisch*: PETR. DAM. epist. 146 p. 536,29 idem ipsi, qui baptismum fieri sine chrismate docuerunt, adhuc adversos eos,
60 qui ante synodum gratis a symoniacis ordinati sunt, sufflant eosque suis ordinatoribus esse cohe-os dogmatizant.

post coharto p. 813,46:

- 65 ***cohebdomadarius** (coe-), -a, -um. *simul per unam hebdomadem munere fungens – gemeinsam ein Wochenamt versehen*: CONR. MUR. lib. ordin. 66 sacerdos ebdomadarius cum ministris coe-is missam posteriorem tenetur celebrare (item 179. 188). *subst. masc. i. qui simul per unam hebdomadem munere fungitur – ‘Mit-Hebdomadar’*: CONR.

MUR. lib. ordin. 181 oblaciones ... illas, que fiunt ad publicam missam, coe-i ... equaliter dividunt inter se.

- 5 *post p. 817,44:*
***cohumo**, -are. *simul humare – gemeinsam begraben:* GUTOLF. sermo de Schol. p. 91,7 perpenditur in beate sepulture consortio, quo germana fratri non impar pari meruit et eodem tumulo -ari.
- 10 *post p. 817,52:*
***coimaginatio**, -onis f. *simillima imaginatio – Ebenbildlichkeit (usu theol.):* HUGO HONAUG. hom. 3,24,1 est ... eadem causa substantialis et imaginariae similitudinis in divinis; secundum eandem ... causam Filius Patri consimilatur
15 in genere et coimaginatur in specie, unde Hylarius eandem assignat -is causam quam et naturalis similitudinis. 3,23,5 -o est imaginariae similitudinis aequa conparatio.
- 20 **coimagingo**, -atum, -are. *partic. perf. usu adi.: l. 22. ad similitudinem imaginare – ähnlich, als ebenbildlich vorstellen (usu theol.):* HUGO HONAUG. hom. 3,23,3 hoc dicit (sc. Hilarius) vere esse Filium: -tam Patris formam Filium in se ostendere veram, i. e. vere Filius sit, oportet, ut Patri conformis sit secundum formam paternae naturae, secundum quam ei -tus
25 est, i. e. imaginis ratione similis. *v. et l. 24.*
- post p. 847,50:*
***collibertilis**, -e. *in iunctura servitium -e i. q. ad collibertum pertinens, servilis – knechtisch:* EPIST. Hild. 5
30 servum meum ... ab omni debito -is servitii relaxavi (sc. dominus; *v. notam ed.*). 10 collibertum meum ... cum universis suis heredibus ab omni servitio -is servitii quietavi (sc. dominus).
- 35 *post p. 857,58:*
2. ?***collimo** (cali-), -are. *?lima persequi, perpolire – ?zurechtfeilen:* FRAGM. med. falc. 42 tolle ... testum de osso ...; ipsum testum ... calimare fac cum lima.
- 40 *post p. 857,61:*
?***collineatio** (conl-), -onis f. *?lineatio, lineamentum – ?das Umreißen:* ALBERT. M. summ. theol. I 3,15,2,2,1,A p. 65,53
45 imago est similitudo expressa in con-e, (imago et similitudo expressa est in commensuratione *Borgnet p. 90^a,28, fort. recte*) et figura.
- post p. 859,65:*
***collito** (conl-), -onis m. *socius ministerialis – Mitdiener, 'Mitlute':* CHART. Ioh. Halb. 55 p. 63,31 (c. 1241/47) Iohannes ... lito duos mansos ... presentibus con-bus suis ... ecclesie nostre resignavit.
- 55 *post p. 867,72:*
***collubricus**, -a, -um. (con- et lubricus) *valde lubricus – sehr schlüpfrig:* CONR. MUR. physiol. 832 serpens a 'serpo' venit, anguis ab 'ango', vel anguis est dictus 'velut angulus', et coluber 'colit umbras', vel '-us' est et 'totus lubricus' idem (*v. notam ed.*).
- 60 *post p. 903,36:*
***combeatifico**, -atum, -are. (*per analogiam ad conglorificare formatum, ut vid.*) *simul participem beatitudinis caelestis facere – gemeinsam der himmlischen Seligkeit teilhaftig machen:* CONSUET. Rod. 98 l. 84 Quatuor
65 Coronati sicut in una eternitate -ti, ita et unius diei sollempnitate conglorificati.

post p. 905,18:

***combubulcus** (conb-), -i m. *socius bubulci* – Mit-Rinderhirte: PETR. DAM. epist. 121 p. 393,19 ut rustici ... nunc ... ante mulierculas et con-os suos non erubescant de scripturarum sanctarum sententiis disputare.

5

post p. 936,37:

commarcesco, -ere. *debilem fieri, languescere* – erschlaffen, ermatten, welken: CARM. Bur. 228^v,9 huius (*numinis, i. Iesu*) nutu reflouescit, si quandoque -it, manus, pes vel oculus (*item* 228^v,41; cf. e. g. Vulg. *Matth. 12,10, 15,31 et 9,29*).

10

post p. 946,17:

***commendatus**, -us m. *commendatio* – Hinterlegung: CHART. Aquens. 30 l. 5 (a. 1158) nisi privilegiis imperatorum ... confirmatum -u retineretur (*sc. quicquid actum esse cognoscitur*).

15

post p. 951,43:

***commensalitas**, -atis f. *convivii societas* – Mahl-, Tischgemeinschaft: ALBERT. M. *Matth. 26,20* beneficium -is.

20

post p. 962,22:

***communiculum**, -i n. *adminiculum* – Stütze, Hilfe: EPIST. divort. Loth. 16 p. 233,40 tantis podagrae doloribus affligor, ut vix in die surgere valeam et ministrorum -o missarum sollemnia celebrare.

25

post p. 979,57:

commodator, -oris m. *t. t. iur. i. qui aliquid alicui utendum dat, commodat* – Verleiher: CONST. Melf. 1,67 sancimus universos ..., qualiscumque sit is, qui rem ... apud se depositam commodatamque ... ultra terminum ... detinere temptaverit, creditore vel depositore sive -e (*comendatore V2, a. corr. Va, commendacione P2*) illesis ... debere multari.

35

post p. 997,65:

communicatorius, -a, -um. *t. t. canon. in iunctura litterae -ae i. q. commendaticius* – Empfehlungs- (*de re v. vol. IV. p. 409,52*): CAPIT. Bened. add. IV 36 p. 149 'de praesidibus ..., ne sine litteris episcopi sui communicent': ... ut, cum promoti fuerint *praesides*, litteras accipiant ecclesiasticas, id est -as.

40

post p. 1043,34:

compeccator (conp-), -oris m. *qui una peccat* – Mitsünder: PETR. DAM. epist. 15 p. 151,16 de me meisque similibus et -bus loquor (*cf. Hier. epist. 112,5*). serm. 51,2 l. 38 dum ad pietatis fontem propinquare conspiciunt *publicani et peccatores* publicanum ..., ipsum fontem non addubitant et reliquis -bus publicatum. epist. 146 p. 540,20 si 'con-bus nostris', (cum peccatoribus W8) communicamus.

50

post p. 1085,13:

***complifico**, -are. *partic. praes. usu subst. neutr. complere* – (*auf*)füllen: ALLEG. sapient. 27 p. 478^a,1 sunt duo fumi complectentes duo luminaria, et proiice super mollificans vel -ans tincturarum et spirituum per pondera veritatis. *cf. *comprehendificare*.

55

post p. 1085,38:

comploro, -are. (*simul*) *plorare* – (*mit*)weinen: ALBERT. M. eth. I 837 p. 704,63 quod aliquis '-et' (*cf. p. 1171^b,9 συνθρήνου*) sibi (*sc. eo, qui in tristitiis est*). *partic. praes. usu subst.*: ALBERT. M. eth. II 9,3,5 p. 596^b,4 virtuosus virilis est, et propter hoc non complacet sibi in -antibus (*cf. fontem cit.*), qui lugent eum.

65

post p. 1105,25:

compotor, -oris m. *conviva, combibulus* – Trinkegefährte, -geselle: IDUNG. PRUF. dial. 1,337 in qua (*taberna*)

unusquisque cum suo ꝑe (compotatore *var. l.*) et unaquaeque cum sua loquitur compotrice (compotatrice *var. l.*; *v. notam ed.*).

5 1. **compotrix**, -icis *f.* *combibula – Trinkgefährtin, -gesellin: v. l. 2.*

2. **compotrix** *p. 1105,26sqq.*

post p. 1105,68:

10 ***comprehendifico**, -are. *partic. praes. usu subst. neutr. comprehendere – zusammenfassen: ALLEG. sapient. 27 p. 478^a,18 ꝑans spiritum est gummi. p. 478^a,29 corpus fixum est de corde Saturni ꝑans ,et comprehendens, (fort. glossa) sapientiae stoliae. cf. *complificare.*

15 *post p. 1109,57:*

***comprehensibilitas**, -atis *f.* *status eius qui comprehendī, contineri potest – Fassbarkeit: ALBERT. M. div. nom. 1,23 p. 12,21 si dicatur ..., quod est Deus infinitus, secundum quod aliquid sui est extra accipientem, et ideo non comprehenditur, contra: aut erit infinitus in se aut respectu aliorum; ... si ... dicatur infinitus respectu aliorum, aut illa actu sunt in ipso aut in potentia; si actu, per hoc non removetur ꝑs. cf. incomprehensibilitas.*

25 *post p. 1123,12:*

compsallo (comp-, cons-), -ere. *pendet dat.: l. 29. partic. praes. usu subst.: l. 33. una psallere, cantare – (mit)singen (mit): PETR. DAM. epist. 123 p. 403,31 ut antiquus hostis sibi (sc. Marino) sepe conꝑret (cons- *var. l.*) simulque cum eo divinae laudis officia celebraret. CONR. MUR. lib. ordin. 6 horam canonicam in choro non convenit publice ... cantari, nisi duo canonici ... cum duobus clericis ... sint presentes, ita ut in utraque parte chori saltem duo ꝑentes valeant inveniri.*

35 *post p. 1123,28:*

***compubesco**, -ere. *pubescere – überzogen werden, übersät sein (mit): v. p. 1937,68.*

40 ***compugnabilis**, -e. *qui expugnari, acquiri potest, ardentem desideratus – unkämpft, zu erkämpfen(d), heiß begehrt: ALBERT. M. eth. I 818 p. 689,65 quae (bona fortunae) vocat ꝑia’ (cf. p. 1168^b,19 περὶμαχίτη), scilicet ꝑecunias et honores et’ cetera huiusmodi. cf. *circumpugnabilis.*

45 *post p. 1124,17:*

***compulcher**, -chra, -chrum. *condignus, (aeque) honestus – angemessen, (gleich) ehrensam: SALUTARIS POETA 83 ꝑvictus ꝑr, (gloss. M2: honesta societas; gloss. ed. 1502: honesta vita) et conversacio clara mentem nobilitant moribus atque beant.*

50 *post p. 1134,22:*

***conaliter** *adv.* (conus) *confunditur c. tonaliter. oblique – schräg: ANON. IV mus. p. 43,7 quando ultimus punctus recte steterit et coniunxerit, si ꝑr (t- *var. l.*), non recte – supponendo: sed lateraliter –, perfectionem eius (figurae) denotat (v. notam ed.).*

post p. 1135,72:

60 **concaleo**, -ere. *calidum fieri, esse – warm werden, heiß sein: THEOD. TREV. phys. 165 ꝑet igne totum.*

post p. 1140,34:

65 ***concardinalis**, -is *m.* *collega muneris cardinalis – Mitbruder im Kardinalsamt: PETR. DAM. epist. 69 p. 309,21 quam (epistolam) ꝑbus tuis (sc. episcopi cardinalis) olim misi.*

post p. 1156,63:

conceptor, -oris *m.* *qui concipit, excogitat – einer der ausdenkt (cf. vol. III. p. 881,33): PS. BEDA arithm. 1 l. 48 (rec.*

β) quoties novem -r numeri se habere responderit, toties duo a divinante colligendi sunt.

post p. 1165,48:

5 ***conchoreo**, -are. *communiter sacrificia agere – gemeinsam eine Opferfeier begehen (partic. praes. usu subst.):* ALBERT. M. eth. I 741 p. 630,61 'communicationes', quae 'fiunt propter delectabile', sicut '-antium' (cf. p. 1160^a,19 θιασωτῶν), id est simul choro ducentium ..., fiunt in 'connubiis' vel in
10 'sacrificiis'.

post p. 1177,49:

15 ***concinatim** adv. *concinne, congruenter – passend, genau:* PAULIN. AQUIL. c. Fel. 1,47 alias -m in praefato regum volumine ... demonstratur.

post **concoctium** p. 1207,63:

20 ***concovinnus** (-inius), -a, -um. (covinnus) *formam covinni praebens – wagenförmig:* VISIO Alber. 8 capit. p. 162 de vase -inio (cod.; -owinio ed.) here, stagno ... et resina pleno, in quo cremabantur episcopi ..., qui scientes sacerdotem periturum, adulterum et excommunicatum iniquitates eius sustinent. 8 p. 174,10 vidi et aliud supplicium graviorum scilicet criminum, quod audivi vocari '-inium', quod ad instar
25 cuiusdam vasis immensi longitudinis atque vastitatis videbatur esse; in hoc vase ex uno capite tenebat caput equus quidam totus igneus, passuum sexaginta longitudinis ..., ex alio ... capite per quoddam hostiolum ingrediebantur anime ibi cruciande; ... omnes ..., qui hic inciderint, non aliter
30 egrediuntur, nisi traiciantur in ventrem equi sicque per eius terga exeant.

post p. 1214,5:

35 ***concrinatio**, -onis f. (crinis) *coma – (Haupt-)Haar, Haarpracht:* ALBERT. M. nat. bon. 323 p. 115,91 -o earum (sc. *filiarum Sion*) in 'mitris' culta 'nudabitur' per evulsionem capillorum.

post p. 1226,38:

40 **concupitor**, -oris m. *qui concupit – einer der begehrt:* CHART. Rhen. 103 p. 153,39 (c. 1094/95) si quis ... aliquid de predicto predio concupiscens usurpaverit, invaserit ... sive emerit, -r, usurpator, invasor ... vereantur
45 excommunicationem.

post p. 1230,15:

50 ***concurzivus**, -a, -um. *qui in unum currit, concurrans – gemeinsam laufend, Herden-:* CONR. MUR. physiol. 424 -a iacet ovis et vadit, dumque salitur, qualiscumque videt variaminis atque coloris res, tales fetus sub eisdem concipit
horis.

post p. 1257,71:

55 ***condisciplino**, -atum, -are. (simul) *educare – (gemeinsam) erziehen:* ALBERT. M. eth. II 8,3,7 p. 550,1 vinculum habent similitudinis morum, qui ex eisdem parentibus sunt; similiter, in quantum '-connutriti et -ti (ci. H. Antony; contradiscreti ed., vix recte)', (p. 1162^a,13 σύντροφοι καὶ παιδευθέντες ὁμοίως) sunt (sc. *fratres*) 'ad unam similitudinem'.

post p. 1266,55:

60 **condomo** (cod-), -are. *coercere, reprimere – einschränken, eindämmen:* CHART. Bund. 1262 p. 53,15 (epist. papae a. 1278) ad ... codomandam ... ipsorum (sc. *haereticorum*) proterviam.

post p. 1307,68:

65 **confessivus** (-esi-), -a, -um. *struct. c. gen. affirmativus – bestätigend, bejahend:* IOH. SCOT. praedest. 4,4 l. 97 <ex> duabus praedictis haeresibus manare (sc. *tertiam haeresim*

Gotescalci) non est dubium, dum earum videatur partim esse negativa, partim -a (-esiva *cod.*).

- 5 *post p. 1386,72:*
***confur**, -is *m.* *socius furti – Diebsgefährte (iron.):* CONR. MUR. *physiol.* 274 *federe multotiens lupus atque canis sociantur et quasi -es caulas ovium populantur.*
- 10 *post p. 1420,46:*
***congrunio** (-rin-), -ire. *communiter grunnire – gemeinsam grunzen:* CONR. MUR. *physiol.* 508 *unius audito grunnitu vim patientis grex consors -it (-innit [grinnit a. corr.] cod.) ad instar compatientis.*
- 15 *post p. 1428,57:*
?***conico**, -are. *in loco corrupt. ?conum dicere – ?als Kegel bezeichnen:* THEOD. TREV. *phys.* 324 *quod cybica notamus et quod -at usus (v. notam ed.).*
- 20 *post p. 1478,31:*
conquadro, -atum, -are. *congruenter aedificare, (quadris) erigere – gleichmäßig bauen, (aus Quadern) errichten:* RADBERT. *psalm.* 1,208 *-ate fundamentum in cordibus quadratura virtutum, prudentia scilicet, iustitia et fortitudine ac temperantia.*
- 25 *adi. conquadratus*, -a, -um *p. 1478,32sqq.*
- post p. 1488,66:*
30 ***consaeptio** (-se-), -onis *f.* *saeptum – Einfriedung (translate de securitate, cautione):* CARM. *de gener. Christi* 1441 *quę (nomina) si quis per eum (Ioseph) neget addidicisse Matheum, rem tamen est vere notam credendus habere, nempe tribus (gloss.: istius, nomina istius geneloyę) septum (gloss.: -septio) mendaciter esset (gloss.: id est contextum) ineptum (gloss.: inutile).*
- 35 *post p. 1613,50:*
2. ***conspergo**, -inis *f.* *con-, aspersio – das Besprengen:* CARM. *de nat. animal.* 1875 *natos vivificat pelicanus -e sanguinis hausti.*
- post p. 1622,28:*
45 **consterilis**, -is. *eidem sterilitati obnoxius – ebenso unfruchtbar:* CARM. *de gener. Christi* 425 *dictus Ysaak 'risus' de sterili semine visus (gloss.: quia de sterili patre et -i matre natus est illis ridentibus).*
- post p. 1664,23:*
50 **consulus**, -a, -um. *consulens – Abhilfe schaffend:* WARN. *paracl.* 795 *pectus culpa cremat, pietas hanc -a (BD¹, -o ed.) demat.*
- post p. 1786,48:*
55 ***contriplicatus**, -a, -um. *trigeminus, triplex – verdreifacht, in dreifacher Ordnung stehend:* CONR. MUR. *physiol.* 310 *dentibus inter se seriatim -is (conduplicatis a. corr.; cf. Sol. 52,37 triplici dentium ordine coeunte vicibus alternis).*
- 60 *post p. 1865,44:*
***coperennis**, -e. *coaeternus – in gleicher Weise ewig:* THEOD. TREV. *phys.* 1249 *terre globus ut extet perpes orbis et instet ratione -i.*
- 65 *post p. 1994,4:*
***credibilitas**, -atis *f.* *fides – Beweis(mittel):* ALBERT. M. *pol.* 2,1^o *p.* 97^b,40 *'secundum similitudines' generatorum ... ad generantes, et hoc est, 'quae fiunt pueris ad generantes', cum hoc sit fallax signum, 'necessarium accipere „de invicem -es,' (p.*

1262^a,18 περί ἀλλήλων τὰς πίστεις), ut ... filius illius sit, cui est similis, cum tamen hoc frequenter fallat.

post p. 2054,19:

- 5 ***crymodes** (crimodos, euiliados) *adi.* (κρυμώδης; cf. B. Castelli, *Lexicon medicum*. 1713. p. 231^b) *frigidus, algidus, glacialis* – (eis)kalt: CONSTANT. AFRIC. theor. 8,6 p. 37^b est (sc. febris), in qua sentitur nimia frigiditas in interioribus corporis, quae ex phlegmate frigidissimo contingit et vocatur
10 ‘euiliados’ (cri-os *ed. Basil.*; cf. Steph. Antioch. theor. 8,6 acromidos, scilicet pruinosa).

post p. 2076,15:

- 15 ***culpabilitas**, -atis *f. inclinatio ad peccatum, improbitas – Schuldhaftigkeit*: ALBERT. M. Matth. 6,14 p. 222,31 ‘si enim dimiseritis hominibus peccata eorum’; ... in primo horum duo sunt paragraphi, in quorum primo tangit quattuor; ... quartum est -s eorum, quibus remittendum est, cum dicit: ‘eorum’, quasi dicat: quantumcumque sint culpabiles, quia eorum sunt
20 peccata, quae nullo merito vos fieri procurastis.